

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

49% פק"ק פתח תקוה י"א ט"א 49%
לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482
ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: המן היה סבו של רבי עקיבא

להכניסו. רבי עקיבא לא איבד את בטחונו בבוראו, ואמר: "כל דעביד רחמנא לטב עביד".

משלא נותרה לו ברירה, הלך ללון בשדה פתוח בפאתי הכפר. היו עמו תרנגול כדי להעירו משנתו עם שחר, חמור לרכב עליו, ונר ללמוד לאורו.

אחר שמצא מקום מתאים הדליק את הנר כדי ללמוד תורה. בא משב רוח וכיבה את הנר. אמר רבי עקיבא: "כל דעביד רחמנא לטב עביד". ושכב לישון בעלטה. לפתע שמע קרקורים נואשים, חתול התגנב וטרף את התרנגול. משך רבי עקיבא בכתפיו ואמר: "כל דעביד רחמנא לטב עביד".

ואז נשמעה נהמת אימים, אריה משחר לטרף זינק על החמור, שיסעו וטרפו. כל זה התרחש סמוך לרבי עקיבא, והוא המשיך לומר: "כל דעביד רחמנא לטב עביד".

מאורעות הלילה טרם הסתיימו. ולפתע נשמעו בעלטה קולות קרב ונאקות פצועים, מצהלות מנצחים ושוועת מנוצחים. התברר שכנופיית שודדים התנפלה על הכפר ולקחה את תושביו בשבי כדי למכרם לעבדים.

אמר רבי עקיבא: "כלום לא אמרתי, כל דעביד רחמנא לטב עביד?" לו נענו בני הכפר לבקשתי ונתנו לי מקום לינה, הייתי נופל בשבי השודדים כמותם. אילו היה הנר מאיר, התרנגול קורא והחמור נוער, הם היו מזעיקים את השודדים, והללו היו מגלים את מקומי.

אלא שיש להתבונן באימרה של רבי עקיבא: "כל דעביד רחמנא לטב עביד" מדוע בחר לאומרה בלשון ארמית ולא בלשון הקודש?

אלא שרבי עקיבא נכדו של המן בחר לשון ארמית להורות כי הוא למד זאת מן הגויים, מסבא שלו – המן, שכאשר רצה להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים – הרי שהכל נהפך לששון ולשמחה.

חז"ל (גיטין נז: סנהדרין צו:) מספרים לנו, שמגדולי הרשעים יצאו גדולי ישראל ותלמידי חכמים, כשמעיה ואבטליון שיצאו מסנחריב וכן מצאצאיו של המן הרשע יצאו תלמידי חכמים. וזו לשון הגמרא: "תנא: נעמן גר תושב היה; נבוזראדן גר צדק היה. מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק. מבני בניו של סיסרא למדו תינוקות בירושלים; מבני בניו של סנחריב למדו תורה ברבים. מאן אינון? שמעיה ואבטליון."

ונחלקו המפרשים מי היו בני בניו של המן אשר למדו תורה בבני ברק.

בעין יעקב (סנהדרין צו ע"ב אות קסג) וכן במנורת המאור (נר ה כלל ג ח"ב פרק ג) הגירסא מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק, ומנו? רב שמואל בר שילת.

וברבינו ניסים גאון (ברכות כז:) ובמנורת המאור (שם) גרסו, מבני בניו של סיסרא למדו תורה בירושלים. ומאן אינון? ר' עקיבא (וחבריו מנורת המאור שם). וע' מהרש"א (יבמות טז).

אולם הגאון מהר"ץ חיות (הובא באגרת ביקורת סדר ההגדה, ד"ה מעשה רבי אליעזר) וכן בפנים מאירות (על תלמוד ירושלמי ווארשא תרנ"ה יבמות פ"ח ה"ב אות יא) כתבו, מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק, היינו רבי עקיבא. וכן העיר בנחל אשכול (על ספר האשכול ה' חנוכה ופורים ס' ט' אות ח').

ובספר פני מנחם (חז"מ סוכות תשנ"ג עמ' רלה) מבאר על פי זה מדוע שאול חמל על אגג ועל מיטב הצאן, דהכוונה לניצוצות הקדושים שראה יוצאין מעמלק והוא רבי עקיבא, ומובא ביבמות (טז). שרבי עקיבא נקרא 'רועה צאן', ובמהרש"א (שם) פירש, שזכה לבחינת 'רועה צאן' הכח של משה רבינו ע"ה, וזהו שחמל שאול על מיטב הצאן.

בזה נבאר מה שמלמדנו רבי עקיבא (ברכות ס:) "לעולם יהא אדם רגיל לומר כל דעביד רחמנא לטב עביד", וזאת על ידי מעשה שהיה עמו, כאשר הלך בדרך והגיע לכפר אחד. דפק על פתחי הבתים וביקש שיארחוהו ללינת לילה, אך הכל סרבו

בזה נסביר את דברי התנא בהגדה של פסח: "מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מסובין בבני ברק". ונתקשו המפרשים מדוע בחרו את מקומו של רבי עקיבא בעיר בני ברק, וכדברי הגמרא בסנהדרין (לב:): ת"ר, צדק צדק תרדף, הלך אחר חכמים לשיבה. אחר רבי אליעזר ללוד אחר רבן יוחנן בן זכאי לברור חיל אחר רבי יהושע לפקיעין אחר רבן גמליאל ליבנה אחר רבי עקיבא לבני ברק וכו'?

אלא שסיפורו של המן היה בפסח, ובכך נתברר כי ליל הסדר הוא לילה המשומר מן המזיקים, לא רק בזמן יציאת ישראל ממצרים, אלא בכל דור ודור, כשעומדים עלינו לכלותינו, הקב"ה מצילנו מידם. לכן באו למקומו של רבי עקיבא נכדו של המן, כדי להזכיר הנס שנעשה לישראל גם לאחר יציאת מצרים.

בזה נבוא ונבאר, אומרים חז"ל (ראש השנה כא:; נדרים לח:), חמישים שערי בינה נבראו בעולם, וכולן ניתנו למשה חסר אחד, שנאמר (תהילים ה', ו) "ותחסרהו מעט מאלקים". ע"כ. וכתב החיד"א בספרו דבש לפי (מערכת מ' אות ט"ו) שרבי עקיבא אכן זכה לשער החמישים של בינה. והביא בשם ספר לב אריה (פרשת חקת אות ג'), שדבר זה נרמז בלשון המדרש "וכל יקר ראתה עינו – זה רבי עקיבא". "כל" בגימטריא חמישים, כנגד חמישים שערי בינה, זהו היקר שראתה עינו של רבי עקיבא.

ולכאורה כיצד זכה רבי עקיבא לשער החמישים?

אלא כתב המהר"ל בספרו אור חדש (עמוד קע"ה) וז"ל: ויראה כי על זה רמז בשמו נר"ן בסופו של המן, שרצה להגיע עד שער החמישים והוא אדם שמספר אדם מ"ה ונקרא המן בפרט אדם כמו שדרשו עליו "לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם" ולא מלך זה המן וראוי שיקרא אדם מפני שרצה לעשות עצמו אלוה והוא אדם היה רוצה להגיע עד שער החמישים וזה הוא המן. ולכן הגיע לו המיתה לגמרי ואפילו משה לא הגיע אל שער החמישים שנאמר (תהלים ת, ו) "ותחסרהו מעט מאלקים" ודי בזה. ע"כ. וכן כתב רבי יהונתן אייבשיץ ז"ע בספרו יערות דבש (ה"ב דרוש ט) כי מטעם זה בחר החמן לעשות עץ גבוה חמישים אמה.

ומכיון ש'זה לעומת זה עשה אלהים', בא נכדו של המן והשיג שער החמישים של קדושה.

והוסיף היערות דבש (שם): "ולהיות על ידי חטא אדם הראשון נאמר "קוץ ודרדר תצמיח לך", והיינו כי הוא (-) אדם הראשון) ביקש להשיג שער החמישים, שהוא כתרן של אותיות וקוצן המורה על גבוה מעל גבוה, לכן בקללה נאמר "קוץ ודרדר". ולכן עץ של המן היה קוץ ע"כ.

לפי זה יש לומר כי מצינו במנחות (כט:): "בשעה שעלה משה למרום, מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות. אמר לפניו: רבש"ע! מי מעכב על ידך? אמר לו: אדם אחד יש שעתידי להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו, שעתידי לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות. ע"כ.

והיינו, אחר שזכה רבי עקיבא לשער החמישים של קדושה, זכה לגלות את הסודות הטמונים בכתרי האותיות ולדרוש על כל קוץ וקוץ.

עוד יבואר בזה, גר הצדק אברהם בן אברהם, המכונה הגרף פוטוצקי, כ"ק המהר"ד מבעלז ז"ע סיפר בעת סיום מס' חגיגה, שהגר צדק נתגלה אח"כ בחלום לאחד מגדולי הדור בזמנו, ואמר

לו, תדע למה נגזרה עלי גזירה מרה כזו שאצטרך להסתלק מן העולם ע"י שריפת גופי, והוא מפני שאחרי שהורתי ולידתי היתה שלא בקדושה, מפאת זאת לא יכולתי להזדכך כראוי די הצורך, ולא הייתי יכול להגיע אל מקום מנוחתי שבגן עדן והייתי מוכרח לרדת עוד פעם לעולם הזה, אבל ע"י שהסתלקותי מהעולם הזה היתה באמצעות היסורין הללו נזדכך גם גופי בזה והגעתי אל מקום מנוחתי בג"ע מיד אחר שנסתלקתי מן העולם הזה.

לפי"ז יש לומר כמו כן אצל רבי עקיבא מחמת מקומו הגבוה בגן עדן, הרי מחמת שאביו שהיה גר צדק, היתה הורתו ולידתו שלא בקדושה, הדבר הזה גרם לפגם אצל רבי עקיבא על אף שהוא עצמו היתה הורתו ולידתו בקדושה, ולכן הוצרך למות על קידוש ה', לזכך חלק הרע שבו.

הגמרא בפסחים (ק"ב). אומרת, חמשה דברים ציוה רבי עקיבא את רבי שמעון בן יוחי כשהיה חבוש בבית האסורין. אמר לו: רבי למדני תורה. אמר: איני מלמדך. אמר לו: אם אין אתה מלמדני אני אומר ליוחי אבא ומוסרך למלכות.

וכבר עמדו המפרשים לבאר את כוונתו של רבי שמעון בר יוחאי באומר: "אם אין אתה מלמדני אני אומר ליוחי אבא ומוסרך למלכות", וכי חס ושלום נחשד רבי שמעון בר יוחאי להיות "מוסר"?

אלא רבי שמעון בר יוחאי ידע על תיקנו של רבי עקיבא שמוכרח למות על קידוש ה', לכן כל עוד רבי עקיבא מלמד תורה ברבים, הרי שצריך הוא להמשיך ולחיות, אולם אם מפסיק מללמד ברבים, וסיים את תפקידו בחיים, הרי שיש למוסרו למלכות, כדי שיקבל את תיקונו שיעקד על קידוש ה'.

נסיים במשל של המגיד מדובנא המבאר כיצד זכה המן שמבני בניו למדו תורה בבני ברק.

בן המלך חלה במחלה מדבקת, מחשש שמא ידביק אחרים, לא היתה ברירה אלא לסוגרו בארמון מחוץ לעיר עם עבד אחד שימשו ונאסר על שניהם להיפגש עם אף אדם בעולם.

העבד שהיה קשה לו מוגבלות זו, החליט להרעיל את המלך וממחשבה למעשה הניח רעל במאכלו של הנסיך.

אלא שהרעל פעל את הפעולה ההפוכה ובמקום להמיתו הבריאו התברר כי רעל זה פגע במחלה והעלימה.

שמע זאת המלך ואמר, מצד אחד העבד הציל את בני אולם מצד שני כוונתו היתה לרעה. לכך הוחלט שהוא עצמו ימות על רצונו להמית. אולם על הצלת בן המלך יקבל פרס שבנו ימונה לשר גדול וחשוב.

כן היה אצל המן, הוא גזר להרוג ולאבד את כל היהודים, עבור זה חייב תליה, אבל מגיע לו גם פרס מפני שחז"ל אמרו (מגילה יד.) שלישאל היו ארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות וכולם לא הצליחו להחזיר את ישראל למוטב רק על ידי המן וגזירותיו חזרו למוטב, וע"כ הפרס שניתן להמן הוא שנכדיו ילמדו תורה בבני ברק והוא עצמו נתלה על העץ.